

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA
úsek inšpekčnej činnosti
Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa
o kontrole odborného vzdelávania a prípravy žiaka v systéme duálneho vzdelávania
v školskom roku 2019/2020 v SR

Inšpekcie s cieľom zistiť stav zabezpečenia podmienok na vykonávanie odborného výcviku žiaka v systéme duálneho vzdelávania a stav výkonu odborného výcviku na pracovisku praktického vyučovania sa realizovali v 6 krajoch SR (*nevykonali sa v Košickom a v Banskobystrickom kraji*) u 8 zamestnávateľov, ktorí uzatvorili zmluvy o duálnom vzdelávaní s 12 SOŠ a poskytovali praktické vyučovanie 91 žiakom formou odborného výcviku v 11 študijných odboroch a v 6 odboroch učebných. Miestom praktickej prípravy bolo 14 pracovísk praktického vyučovania a 5 dielní, ktoré boli súčasťou škôl. Odborný výcvik sa realizoval pod vedením 42 inštruktorov (*vrátane hlavných inštruktorov*) a 27 majstrov odbornej výchovy.

Štátna školská inšpekcia pri kontrole odborného vzdelávania a prípravy žiakov v systéme duálneho vzdelávania spolupracovala s delegátmi stavovských organizácií.

Pripravenosť zamestnávateľa na poskytovanie praktického vyučovania žiakovi v systéme duálneho vzdelávania

Základné informácie týkajúce sa **možnosti absolvovať odborné vzdelávanie a prípravu v systéme duálneho vzdelávania (SDV)** v príslušných učebných odboroch (UO) a študijných odboroch (ŠO) zamestnávateľa (*s výnimkou zamestnávateľov v Trnavskom¹, Prešovskom² a Trenčianskom kraji³*) zverejnili na svojich webových sídlach. Predložená dokumentácia (*osvedčenia o spôsobilosti poskytovať praktické vyučovanie, zmluvy o duálnom vzdelávaní, učebné zmluvy*), prostredníctvom ktorej zabezpečovali prípravu žiaka v SDV, zväčša obsahovala požadované náležitosti. Nedostatky sa vyskytli v **zmluvách o duálnom vzdelávaní** vypracovaných zamestnávateľom v Trnavskom kraji⁴ (*zmluva so školou nebola uzatvorená na dobu zodpovedajúcu dĺžke štúdia žiakov 1. ročníka ŠO hotelová akadémia*), v Trenčianskom kraji⁵ (*v prílohe zmluvy absentovalo uvedenie začiatku a konca odborného výcviku pre dopoludňajšiu i popoludňajšiu zmenu*), všetky predpísané údaje a súčasti neobsahovala tiež kontrolovaná zmluva ďalšieho zamestnávateľa v Trenčianskom kraji⁶ (*chýbal zoznam inštruktorov a majstrov odbornej výchovy, pod vedením ktorých žiaci vykonávali praktické vyučovanie v škole i hodnotiaci list žiaka ako podklad pre účasť inštruktora na jeho hodnotení a klasifikácii*). K termínu konania inšpekcie vypovedanie **zmluvy o duálnom vzdelávaní** žiadnou zo zmluvných strán školskí inšpektori nezistili.

Žiaci vzdelávajúci sa v SDV mali v príslušnej lehote uzatvorené učebné zmluvy s určenými náležitosťami, ojedinele sa v nich vyskytli formálne chyby (*v niektorých častiach dokumentu bola uvádzaná ako forma praktického vyučovania odborná prax, pričom žiaci vo vzdelávaných odboroch vykonávali odborný výcvik*). Zmluvný vzťah založený **učebnou zmluvou** bol ukončený 2 žiakom v Trnavskom kraji z dôvodu vysokej neospravedlnenej absencie na odbornom výcviku, 1 v Žilinskom kraji z dôvodu straty zdravotnej spôsobilosti, zároveň zamestnávateľa ukončili zmluvy 2 žiakom, ktorí zanechali štúdium (Trnavský a Prešovský kraj).

¹ Ing. Martin Kadlec, OIL JPM, s. r. o.

² VICTORIA REŠOV, s. r. o.

³ ML Produktion s. r. o.

⁴ Ing. Martin Kadlec, OIL. JPM, s. r. o.

⁵ Marián Chovanec, Púchov

⁶ ML Produktion, s. r. o.

Zamestnávateľa sa na tvorbe **školských vzdelávacích programov** pre odborné vzdelávanie a prípravu nepodieľali návrhmi na zmenu učebných plánov alebo učebných osnov odborných predmetov. V plnom rozsahu akceptovali školou navrhnutý obsah, časovú dotáciu i poradie tematických celkov aj v predmete odborný výcvik, niektorí však v spolupráci so SOŠ rozpracovali podrobnejšie príslušné tematické celky uvedeného predmetu na jednotlivé témy a vyučovacie dni. Ku kontrole predložené učebné osnovy boli v UO i ŠO vyhotovené v rozsahu vzdelávacích štandardov príslušného štátneho vzdelávacieho programu (*v odbore mechanik nastavovač však zamestnávateľ⁷ v Trenčianskom kraji uplatňoval v 4. ročníku učebné osnovy, ktoré si vyžadovali potrebu ich podrobnejšieho rozpracovania z dôvodu málo prehľadného plnenia požiadaviek vzdelávacích štandardov*).

Personálne zabezpečenie praktickej prípravy korešpondovalo s právnymi predpismi. Majstri odbornej výchovy (MOV) spĺňali požadované kvalifikačné predpoklady, tiež hlavní inštruktori aj inštruktori spĺňali odbornú spôsobilosť (*prípadne vykonávali najmenej päť rokov povolanie alebo odborné činnosti v rozsahu vzdelávacích štandardov pre príslušný odbor, v ktorom sa žiaci pripravovali na výkon povolania*), disponovali potvrdeniami o absolvovaní prípravy inštruktora/hlavného inštruktora pre SDV (*inštruktorom, pod vedením ktorých žiaci vykonávali praktické vyučovanie, potvrdenie o absolvovaní prípravy inštruktora vydal v Prešovskom kraji zamestnávateľ⁸, u ktorého sa žiaci v SDV vzdelávali, nie príslušná stavovská alebo profesijná organizácia*). Určený počet žiakov na inštruktora i MOV bol dodržaný (*školskí inšpektori však zistili, že na pracovisku zamestnávateľa⁹ v Trnavskom kraji hlavní inštruktori žiakov na výkon špecializovaných pracovných operácií v prevádzke zadelovali aj k zamestnancom firmy, ktorí nepracovali na pozícii inštruktora a u zamestnávateľa¹⁰ v Trenčianskom kraji praktickú prípravu zabezpečovali zamestnanci spĺňajúci odbornú spôsobilosť, ale ustanovení do funkcie inštruktora neboli*).

Zabezpečenie podmienok na uskutočňovanie odborného vzdelávania a prípravy žiaka v systéme duálneho vzdelávania na pracovisku zamestnávateľa alebo v dielni

Kontrola zacielená na **priestorovú, materiálnu a prístrojovú** vybavenosť pracovísk praktického vyučovania preukázala, že na niektorých sa nenachádzali všetky položky vybavenia určené príslušnými normatívmi pre odbory, v ktorých zamestnávateľa poskytovali praktickú prípravu. Zamestnávateľa však zaisťovali chýbajúce položky (*napr. špeciálne prístroje pre praktické vyučovanie UO čašník, servírka, UO kuchár*) v spolupráci so zmluvnými školami, prípadne ich tiež nahradili inými, adekvátnymi a často i nadštandardnými (*napr. v UO autoopravár – mechanik*), ich nahradenie v plnej miere umožnilo výuku všetkých tematických celkov v predmete. Požiadavky na základné učebné priestory a vybavenie priestorov 2 dielni (*dielňa pre elektrotechniku a dielňa pre elektroniku*) nespĺňali pracoviská zamestnávateľa v Žilinskom kraji¹¹, ktorý poskytoval praktické vyučovanie žiakom ŠO *mechanik – mechatronik*, pričom však výučbu príslušných tematických celkov bolo možné realizovať v dielnach školy, čo vytváralo predpoklady na plnenie UO a na plnenie profilu absolventa. Nedostatky boli zistené aj u zamestnávateľa v Prešovskom kraji¹², ktorý na svojich pracoviskách (*ŠO hotelová akadémia, UO čašník, servírka, UO hostinský, hostinská*) nezabezpečil požadovaným spôsobom sociálne zariadenia. V prevádzkach neboli zriadené ani osobitné odborné učebne pre vyučovanie jednotlivých predmetov (*aktívne a zmysluplne boli však v nich využívané iné miestnosti – salóniky, sály*), ich absencia nemala negatívny vplyv na plnenie vzdelávacích štandardov a požiadaviek

⁷ ML Produktion, s. r. o.

⁸ VICTORIA PREŠOV, s. r. o.

⁹ Ing. Martin Kadlec, OIL JPM, s. r. o.

¹⁰ ML Produktion, s. r. o.

¹¹ MAHLE Engine Components Slovakia, s. r. o.

¹² VICTORIA PREŠOV, s. r. o.

profilu absolventa. Firma v Trenčianskom kraji¹³ nemala postačujúce materiálne-technické vybavenie dielne určenej na brúsenie, ale školskými inšpektormi vykonaná kontrola školskej dielne zmluvného subjektu preukázala, že žiaci ŠO *mechanik nastavovač* budú mať možnosť nadobúdať vedomosti a pracovné zručnosti v súlade s profilom absolventa.

Miesta, na ktorých jednotlivci vykonávali odborný výcvik, boli označené viditeľným spôsobom a na viditeľných miestach sa nachádzali i samostatne vyhotovené **vnútorné poriadky** pracovísk. Neobsahovali vždy všetky predpísané náležitosti a tiež ďalšie podrobnosti súvisiace s účasťou žiakov na praktickom vyučovaní (*absentovala konkrétne zadefinovaná organizácia pracovného dňa pre dopoludňajšiu a popoludňajšiu zmenu; v ďalšom dokumente chýbali uvedenie presného začiatku a ukončenia vyučovania, zaradenie prestávok i podrobnosti o mieste vykonávania odborného výcviku žiakov jednotlivých ročníkov; zistilo sa, že zadefinovaný spôsob hodnotenia a klasifikácie obsiahnutý vo vnútornom poriadku len čiastočne zodpovedal určenému spôsobu hodnotenia a klasifikácie uvedenému v prílohe zmluvy o duálnom vzdelávaní; vyskytlo sa nezapracovanie opatrení na ochranu bezpečnosti a zdravia žiakov a organizácie praktického vyučovania v dielni školy*). Do času konania školskej inšpekcie nemal vydaný a zverejnený vnútorný poriadok pracoviska zamestnávateľ v Trenčianskom kraji¹⁴ – ku kontrole predložil niektoré čiastkové písomnosti (*tieto mali byť súčasťou stanoveného obsahu dokumentu*), pričom k výrazným negatívnym skutočnostiam patrilo nespracovanie jednotných kritérií pre hodnotenie a klasifikáciu preukázaného výkonu žiaka v predmete odborný výcvik, ktoré by využíval inštruktor pre získanie podkladov na hodnotenie a klasifikáciu výsledkov žiaka na praktickom vyučovaní (*jednotlivci boli hodnotení len formatívne*).

Pri realizácii výchovno-vzdelávacieho procesu v predmete odborný výcvik mali inštruktori, hlavní inštruktori, MOV k dispozícii školami vyhotovené tematické plány (*ich obsah zodpovedal príslušným vzdelávacím štandardom*) s rozpisom učiva na každý vyučovací deň, ale preraďovacie plány žiakov (*nevyhnutné pri zmene pracovných činností a zmene pracoviska*) nemal vyhotovené zamestnávateľ¹⁵ v Trenčianskom kraji a súčasne v záznamoch žiakov o vykonanej činnosti neboli konkretizované ani preberané témy, čo neumožňovalo overiť plnenie učebných osnov predmetu v ŠO *mechanik nastavovač*. Vážne nedostatky boli zistené na pracoviskách praktického vyučovania u zamestnávateľa¹⁶ v Trnavskom kraji. Preberané učivo sa nezapisovalo podľa reálne odučeného, denníky evidencie odborného výcviku neboli vedené, neboli zostavené ani preraďovacie plány, a tak prehľad o tom, ktoré témy žiaci v jednotlivých ročníkoch skutočne absolvovali, chýbal. Výučba v UO *kuchár*, v UO *čaišník, servírka* a v ŠO *hotelová akadémia* sa nerealizovala v stanovenom rozsahu – minimálny počet hodín odborného výcviku stanovený príslušnými rámcovými učebnými plánmi nebol dodržaný (*počet hodín odborného výcviku za štúdium uvedený v jednotlivých učebných plánoch bol v oboch UO i v ŠO nižší, ako je minimálny počet hodín uvedený v príslušných rámcových učebných plánoch*).

Organizácia praktického vyučovania sa nerealizovala v súlade so stanovenou organizáciou výchovy a vzdelávania v stredných školách na pracovisku v Trenčianskom kraji¹⁷ (*v zmysle právnej normy malo vyučovanie odborného výcviku trvať najviac 7 vyučovacích hodín, ale výučba predmetu sa uskutočňovala v rozsahu 7,5 hodiny*).

Zamestnávateľa a školy sa prostredníctvom určených koordinátorov praktického vyučovania obojstranne informovali o skutočnostiach súvisiacich so vzdelávaním žiakov v SDV, mali dohodnuté pravidlá i frekvenciu prenosu informácií hlavne v nadväznosti na konkrétne vzdelávacie výsledky žiakov, ich správanie i dochádzku. V zadanom informačnom dotazníku polovica oslovených zamestnávateľov sa vyjadrila, že vzájomná

¹³ ML Produktion, s. r. o.

¹⁴ ML Produktion, s. r. o.

¹⁵ ML Produktion, s. r. o.

¹⁶ Ing. Martin Kadlec, OIL JPM, s. r. o.

¹⁷ ML Produktion, s. r. o.

komunikáciu bola formálna, málo efektívna, nezodpovedala ich potrebám, čo následne v rozhovoroch potvrdili aj ich zástupcovia. Negatívne skúsenosti súviseli najmä s nesystémovým zaradovaním žiakov na jednotlivé pracoviská praktického vyučovania (napr. *škola v dostatočnom predstihu neinformovala zamestnávateľa o pripravovanom preradovacom pláne a neprizvala koordinátora pre SDV na jeho odsúhlasenie; iná SOŠ zaradovovala žiakov na jednotlivé pracoviská často len na základe ústneho dohovoru; objavila sa aj skutočnosť, že subjekt neposkytol hlavným inštruktorom kompletne školské vzdelávacie programy – učebné plány a učebné osnovy odborných predmetov*).

Priebeh výchovy a vzdelávania

Na pracoviskách praktického vyučovania aj v školských dielňach bol sledovaný výchovno-vzdelávací proces z hľadiska učenia sa žiakov i vyučovania inštruktorov a MOV na predmete **odborný výcvik** v technických i v netechnických odboroch pri individuálnej i skupinovej forme výučby celkom na **96** vyučovacích hodinách. V čase hospitácií mali žiaci vytvorené vhodné priestorové a materiálno-technické podmienky na vykonávanie cvičnej i produktívnej práce zodpovedajúcej odborným činnostiam a povolaniu, na ktoré sa v odboroch pripravovali.

K **silným** stránkam vzdelávania patrilo rozvíjanie pracovných návykov a zručností žiakov v podnetnom pracovnom prostredí reálnej praxe, v ktorom im bolo umožnené zmysluplne (vo vzťahu k plneniu učebných osnov) využívať i nadštandardnú materiálno a prístrojovú vybavenosť pracoviska. Dohodnuté pravidlá správania sa žiaci v procese výuky akceptovali, rešpektovali inštruktorov i MOV, ktorí vytvárali priaznivú pracovnú klímu nielen svojím empatickým a priateľským vystupovaním, ale tiež sústavným podporovaním sebadôvery jednotlivcov motivačným priebežným verbálnym hodnotením. Žiaci pri manipulácii s učebnými pomôckami a materiálmi prejavovali prevažne požadovanú zodpovednosť, pracovnú disciplínu, dodržiavali bezpečnostné a hygienické normy, používali osobné ochranné prostriedky, predpísaný odev, obuv (*s výnimkou jednej žiačky*). O pridelené úlohy sa zaujímali, preberali zodpovednosť za vlastné učenie, ale nie všetci pracovné postupy a techniky poznali, niektorým (*najmä v nižších ročníkoch*) chýbala i manuálna zručnosť, prípadne pri niektorých úlohách primeraná samostatnosť. Pri riešení zadaní rešpektovali pripomienky inštruktorov i MOV, ktorí im poskytovali zvyčajne sústavnú spätnú väzbu k vykonávaným činnostiam a náročnosť zadaní diferencovali vzhľadom na individuálne možnosti jednotlivcov, systematicky overovali stupeň nadobudnutých zručností a podľa potreby poskytli doplňujúci výklad. Zadávané úlohy na zapamätanie a porozumenie, pri ktorých boli premyslene využívané medzi predmetové vzťahy, podporovali praktickú aplikáciu teoretických vedomostí žiakov, ale niektorí mali s integráciou teoretických poznatkov a pracovných zručností problémy. Počas skupinovej aj individuálnej formy praktickej prípravy viacerí v netechnických odboroch preukázali rozvinuté rečové spôsobilosti smerujúce k efektívnej komunikácii (*nielen k MOV, inštruktorom, ale i k zákazníkovi*), uplatňovali etické princípy správania, vyjadrovali sa kultivovane, menej dôslední boli pri uplatňovaní odbornej terminológie. Zároveň jednotlivci v týchto odboroch mali častejšie príležitosť pri svojom učení zmysluplne využívať informačné technológie, pričom preukázali požadovanú úroveň zručností. Ak žiakom (*rovnako v technických i netechnických odboroch*) bolo umožnené pracovať v skupine, riešili konštruktívne problémy v záujme dobrého výsledku práce celého tímu, vzájomne si pomáhali vymieňali informácie i získané skúsenosti, dokázali prebrať zodpovednosť za pridelenú úlohu.

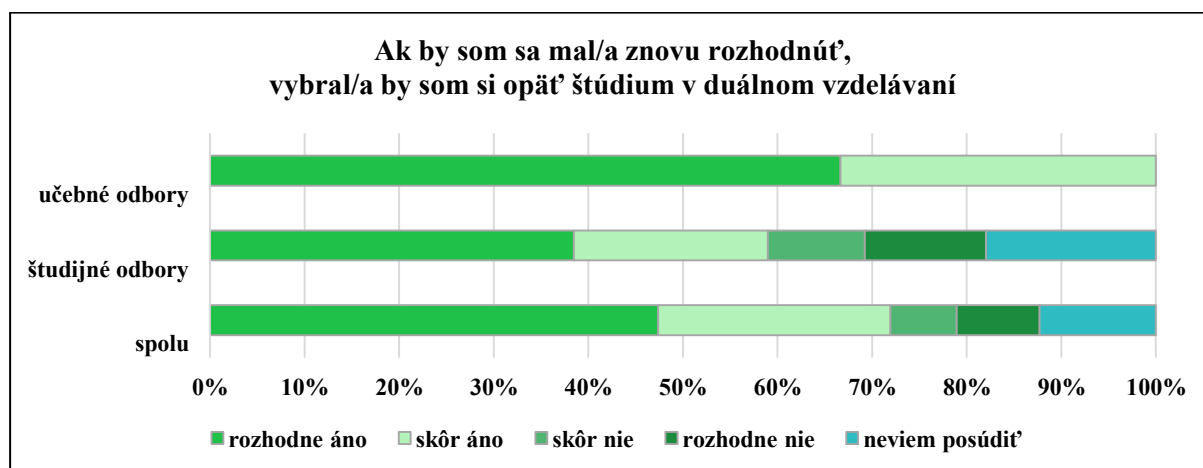
Zlepšenie si vyžadovalo predovšetkým vytváranie dostatočného a cielene premysleného priestoru žiakom na prezentáciu výsledkov ich pracovných činností, prípadne na posúdenie výkonov spolužiakov alebo zhodnotenie tímovej úlohy. Jednotlivci síce dokázali zvyčajne prezentovať svoju alebo skupinovú prácu, chýbalo však jej objektívne posúdenie s uplatnením argumentácie, často nevedeli primerane vysvetliť voľbu pracovných postupov aj z dôvodu, že zo strany inštruktora či MOV absentovalo vhodné podnecovanie a usmerňovanie. Hlavne

v technických odboroch nedisponovali dostatkom hodnotiacich zručností a zároveň javili nižší záujem diskutovať, na podnety reagovali sporadicky. Ak charakter zadaných prác na odbornom výcviku (*v technických i netechnických odboroch*) umožnil žiakom preukázať vlastný tvorivý potenciál, navrhovať samostatne vlastné netradičné riešenia, často boli málo iniciatívni, nevedeli sa slobodne rozhodovať či naplánovať si pracovné postupy. Aj na základe týchto zistení možno konštatovať, že výrazné zlepšenie si rovnako vyžadovala oblasť rozvíjania tvorivého myslenia jednotlivých žiakov s využitím premyslenej motivácie jednotlivcov. Objavila sa tiež skutočnosť, že žiaci nepoznali nové trendy v odbore, pre ktorý sa pripravovali.

V zhode so zisteniami školskej inšpekcie oslovení zamestnávateľa v zadanom **dotazníku** a koordinátori odborného vzdelávania v rozhovoroch uvádzali, že žiaci vykonávajúci odborný výcvik na ich pracoviskách majú prevažne vo vzťahu k realizovaným činnostiam zodpovedajúce odborné teoretické poznatky. Pozitívne hodnotili oblasť vzájomných vzťahov medzi žiakmi a inštruktormi či medzi žiakmi a MOV, ale poukázali i na skutočnosti, že prístup žiakov k pracovným povinnostiam je individuálny, niektorým chýba zodpovednosť, manuálne zručnosti, spôsobilosti riešiť problémy a najmä v nižších ročníkoch sa ich vzťah k profesii len postupne formuje. Konštatovali tiež, že nie všetci sú rovnako vedomostne zdatní, mnohí vyžadujú individuálny prístup.

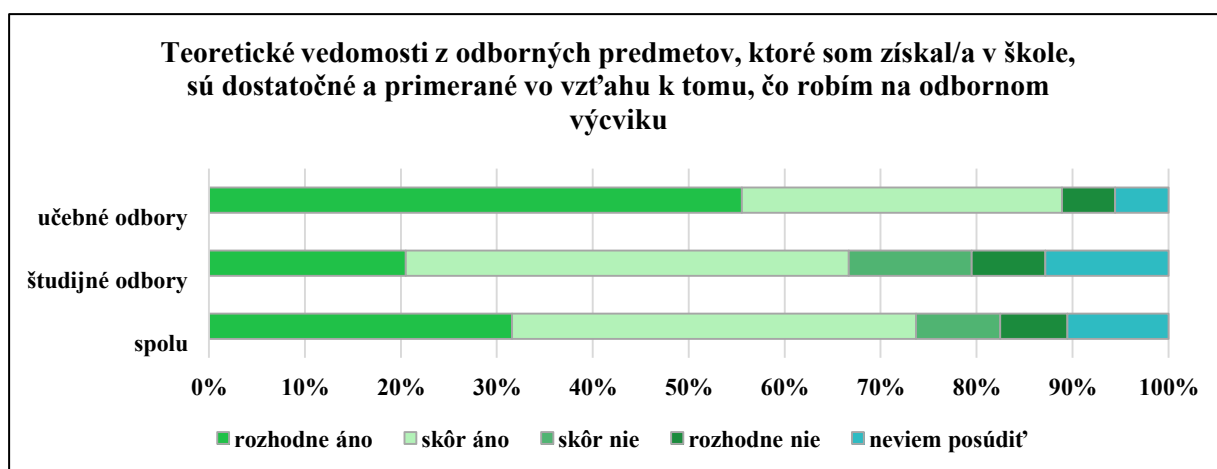
Zároveň školská inšpekcia s cieľom zistiť názory žiakov v nadväznosti na ich skúsenosti s duálnym vzdelávaním využila on-line **dotazník**, ktorý vyplnilo **57** respondentov, čo predstavovalo 63 % z celkového počtu žiakov, ktorým kontrolovaní zamestnávateľa poskytovali praktické vyučovanie.

Takmer tri štvrtiny (72 %) oslovených žiakov uviedlo, že v prípade opätovného rozhodovania sa medzi klasickým a duálnym vzdelávaním by uprednostnili štúdium v SDV, pričom duálne vzdelávanie by si znovu volili (*odpovede rozhodne/skôr áno*) všetci žiaci učebných odborov. V študijných odboroch uvedené vzdelávanie uprednostnilo len 59 % respondentov (*zo žiakov 1. a 2. ročníka 57,7 % a zo žiakov 3. a 4. ročníka 61,6 %*).

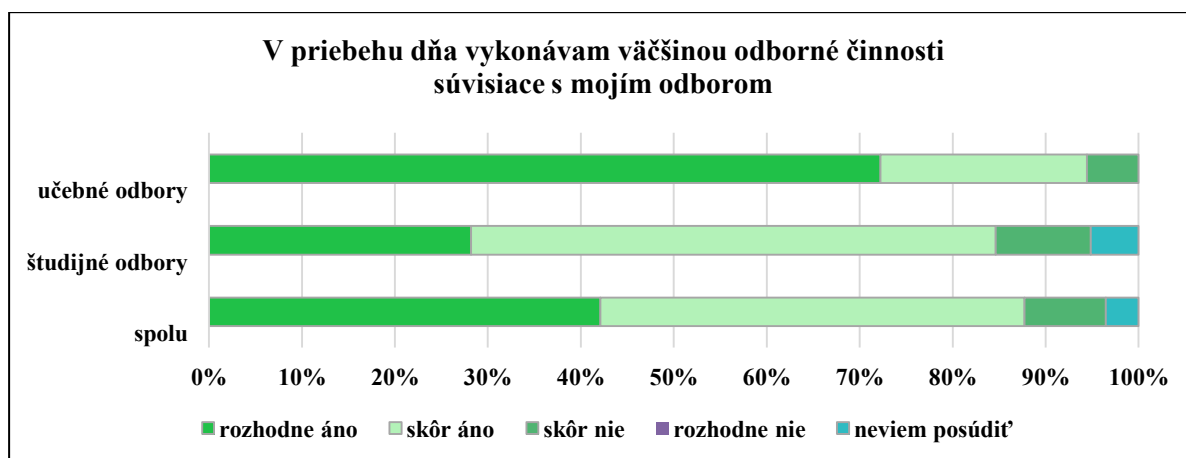

Časť otázok bola zameraná na názory žiakov týkajúcich sa činnosti inštruktora/MOV v procese výučby. Všetci žiaci učebných odborov konštatovali, že inštruktor/MOV každé ráno jasne povie, čo cez deň budú robiť, podrobne im vysvetlí pracovné postupy a počas dňa sa zaujíma o ich prácu. Približne 20 % opýtaných v študijných odboroch sa vyjadrilo, že inštruktor/MOV ich neoboznami s dennými činnosťami, nezaujíma sa o ich prácu v priebehu vyučovacieho dňa a nevysvetľuje pracovné postupy. Len 65 % respondentov (77,8 % *učebné odbory* a 59 % *študijné odbory*) uviedlo, že inštruktor/MOV ich prácu na konci dňa vyhodnotí.

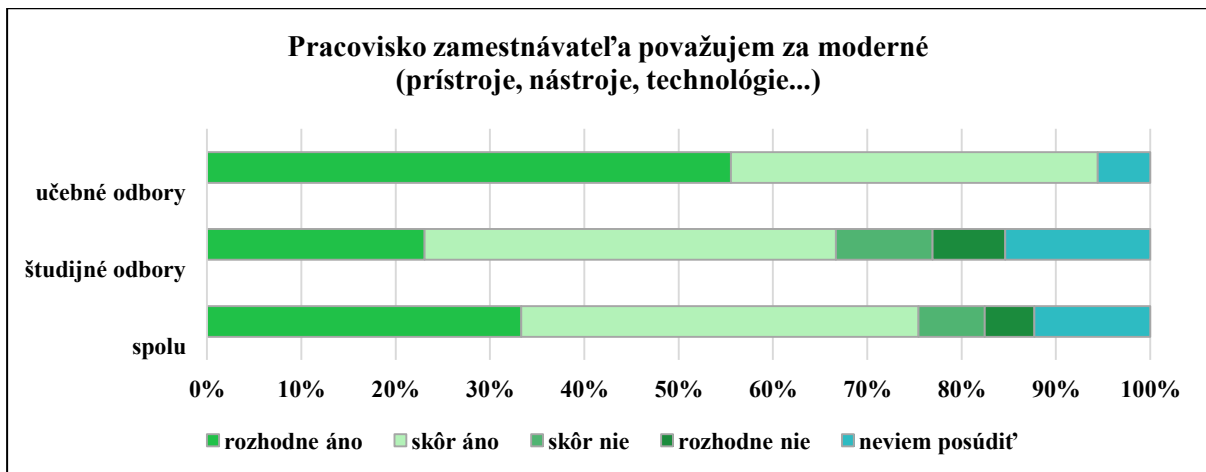
Z výsledkov dotazníka ďalej vyplynulo, že kým približne 90 % žiakov učebných odborov považuje svoje teoretické vedomosti získané v škole z odborných predmetov za dostatočné a primerané vo vzťahu k tomu, čo robia na odbornom výcviku (*odpovede rozhodne áno/skôr áno*), zo študijných odborov svoje vedomosti takto hodnotilo 66,7 % z nich.

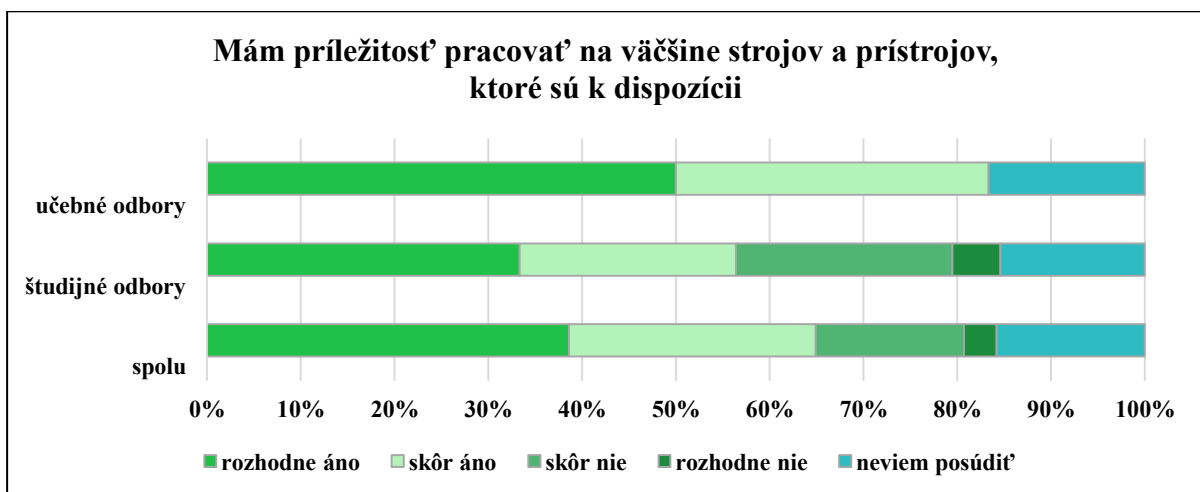
Takmer 90 % respondentov učebných a študijných odborov odpovedalo, že v priebehu dňa väčšinou vykonávajú odborné činnosti súvisiace s odborom, ale 15 % žiakov študijných odborov malo iný názor a vo voľných odpovediach uviedli, že vykonávajú aj rôzne pomocné či upratovacie práce.

Jedna z otázok zisťovala, či žiaci považujú pracovisko zamestnávateľa, vrátane materiálno-technického vybavenia, za moderné. Kým takmer 95 % žiakov učebných odborov uviedlo, že považuje pracoviská za moderné (*odpovede rozhodne áno/skôr áno*), analogicky priestorové a materiálne technické podmienky ohodnotilo len 66,6 % respondentov študijných odborov. Žiaci študijných odborov v porovnaní so žiakmi učebných odborov boli v posudzovaní a hodnotení kritickejší.

Cieľom ďalšej položky v dotazníku bolo overiť skutočnosť, či majú žiaci v priebehu odborného výcviku príležitosť pracovať na väčšine strojov a prístrojov, ktoré sú na pracovisku zamestnávateľa k dispozícii. Kým zo žiakov učebných odborov 83,3 % uviedlo (*odpovede rozhodne áno/skôr áno*), že takúto príležitosť majú, zo žiakov študijných odborov podobne na otázku odpovedalo len 57 %. Viac ako štvrtina opýtaných v študijných odboroch uviedla, že v rámci odborného výcviku skôr alebo vôbec nemajú príležitosť pracovať na väčšine strojov a prístrojov. Za prekvapujúce možno považovať zistenie, že 15 % žiakov študijných aj učebných odborov nevedelo posúdiť, či majú príležitosť pracovať na strojoch či s prístrojmi, ktoré sú na pracovisku k dispozícii.

Žiaci navštevujúci minimálne 2. ročník SOŠ mali príležitosť zhodnotiť na základe vlastných skúseností duálne vzdelávanie. Z odpovedí vyplynulo, že takmer 60 % z nich vníma SDV pozitívne. Oceňovali predovšetkým reálne prostredie pracoviska, možnosť aplikovať do praxe vedomosti získané v škole, príležitosť rozvíjať sa a prekonávať seba samého či prezentovať sa. Naopak, nespokojnosť respondentov (*v závislosti od jednotlivých pracovísk*) súvisela s vykonávaním činností nesúvisiacich s odborom vzdelávania (*monotónne činnosti, produktívne práce, pomocné práce*). Niektorí dokonca uvádzali, že pracoviská nedisponujú základným materiálno-technickým vybavením nevyhnutným na vyučovanie odboru (*napr. chýbajúce CNC stroje*), iní konštatovali, že nemali príležitosť pracovať na všetkých strojoch a zariadeniach, ktoré boli na pracoviskách zamestnávateľa k dispozícii. Väčšina žiakov ako pozitívum SDV uvádzala príležitosť získať finančné prostriedky, i keď časť z nich vyjadrila nespokojnosť s finančným ocenením, ktoré bolo nižšie ako deklarovala ich zmluva.

Na záver autentický výrok žiaka: „Duálne vzdelávanie je skvelá príležitosť na to, ako veľa vecí, čo sa v škole naučím, uvediem do praxe. Je to príjemný spôsob popri škole si zarobiť. Ja mám veľa príležitostí v rámci duálneho vzdelávania sa rozvíjať a prekonávať seba, zlepšiť komunikáciu s ľuďmi, prezentovať seba. Je to skvelý spôsob, keď si môžeš vybrať firmu.“

Iné zistenia

- S cieľom zvyšovať kvalitu duálneho vzdelávania aj v aktuálnom roku zamestnávateľ¹⁸ v rámci celej Slovenskej republiky pokračoval v organizovaní interných vzdelávacích a rozvojových aktivít pre inštruktorov i žiakov.

Závery

Predložená písomná dokumentácia, na základe ktorej zamestnávateľa uskutočňovali prípravu žiakov v SDV, bola vyhotovená bez zistených závažnejších nedostatkov, zvyčajne obsahovala všetky náležitosti určené právnou normou. K termínu konania školskej inšpekcie neprišlo k vypovedaniu zmluvy o duálnom vzdelávaní žiadnou zo zmluvných strán, z dôvodu straty zdravotnej spôsobilosti, zanechanie štúdia či neospravedlnenej absencie na odbornom výcviku bolo ukončených 5 (5,2 %) učebných zmlúv. Školské vzdelávacie programy vypracované jednotlivými školami (*vrátane učebných plánov a učebných osnov odborných teoretických predmetov i predmetu odborný výcvik*) zamestnávateľa akceptovali v plnom rozsahu a nepožadovali v nich žiadne zmeny.

Vzdelávanie zabezpečovalo 42 inštruktorov (*vrátane hlavných inštruktorov*), ktorí stanovené spôsobilosti na vykonávanie svojej funkcie spĺňali (*disponovali tiež osvedčeniami o absolvovaní prípravy pre SDV*) a 27 MOV, ktorí rovnako spĺňali požadované kvalifikačné predpoklady.

Zistená skutočnosť, že na viacerých pracoviskách praktického vyučovania sa všetky normatívmi stanovené základné položky materiálno-technického vybavenia nenachádzali, nemala negatívny dopad na nácvik zručností žiakov. Školskí inšpektori overili, že na výuku niektorých tematických celkov odborného výcviku zamestnávateľa chýbajúce vybavenie zabezpečovali v spolupráci so zmluvnými školami, čo vytváralo predpoklady na plnenie požiadaviek na profil absolventa. S výnimkou jedného pracoviska praktického vyučovania sa odborný výcvik realizoval v súlade s ustanovenou organizáciou výchovy a vzdelávania v stredných školách.

Zamestnávateľa viditeľne označili pracoviská praktického vyučovania, vydali (*okrem jedného*) a zverejnili vnútorné poriadky pracovísk, ale súčasťou niektorých neboli všetky predpísané časti. Niekde chýbali podrobnosti o mieste vykonávania odborného výcviku žiakov jednotlivých ročníkov, v ďalšom dokumente absentovala konkrétne zadefinovaná organizácia pracovného dňa, presný začiatok a ukončenie vyučovania, stanovenie prestávok, čo vytváralo predpoklad, že na pracoviskách sa právnou normou stanovená organizácia vyučovania nedodržiava. Z ďalšieho dokumentu nebolo možné overiť, či a akým spôsobom je zaisťovaná bezpečnosť a ochrana zdravia žiakov pri konkrétnych činnostiach.

K realizácii vyučovacieho procesu mali inšpektori, hlavní inšpektori aj MOV k dispozícii školami vypracované tematické plány, ktorých obsah zodpovedal požiadavkám vzdelávacích štandardov, ale absencia preraďovacích plánov na pracoviskách 2 zamestnávateľov vyvolávala opodstatnené pochybnosti o tom, či žiaci budú mať možnosť absolvovať všetky požadované pracovné činnosti súvisiace s témami učebných osnov. Školská inšpekcia zároveň zistila, že vyučovanie odborného výcviku u zamestnávateľa, ktorý poskytoval duálne vzdelávanie pre UO *kuchár*, UO *čaišník*, *servírka* a ŠO *hotelová akadémia*, sa neuskutočňovalo v stanovenom rozsahu (*počet hodín odborného výcviku za štúdium uvedený*

¹⁸ dm drogerie markt, s. r. o.

v jednotlivých učebných plánoch bol v obidvoch UO i v ŠO nižší, ako je minimálny počet hodín uvedený v príslušných rámcových učebných plánoch).

V čase hospitácií boli na pracoviskách praktického vyučovania i v školských dielňach zabezpečené vhodné podmienky na rozvíjanie praktických zručností žiakov. K výrazným pozitívnym zisteniam v procese vzdelávania patrilo efektívne využívanie dostupných materiálnych prostriedkov, ale aj skutočnosť, že žiaci pri zadaných činnostiach dodržiavali technologickú i pracovnú disciplínu, rešpektovali dohodnuté pravidlá správania sa. Pracovné techniky vo veľkej miere poznali, aplikovali osvojené postupy, ale niektorí mali problémy so spájaním teoretických poznatkov a praktických zručností. K silným stránkam prináležali tiež inštruktormi i MOV uplatňované výchovno-vzdelávacie intervencie s výrazne priaznivým vplyvom na pracovnú i sociálnu klímu výučby. Zlepšenie si vyžadovalo predovšetkým rozvíjanie kompetencií žiakov k celoživotnému učeniu sa prostredníctvom ich cieleného, premysleného podnecovania k hodnotiacim a sebahodnotiacim aktivitám, k posudzovaniu pracovných výkonov v procese vzdelávania. Žiaci často nedokázali jednoznačne pomenovať nedostatky vo svojom učení, uviesť ich príčinu, či posúdiť svoje napredovanie. Vo všeobecnosti sa do aktívnej diskusie zapájali výnimočne, v ich vyjadreniach sa prejavila nízka miera argumentácie, niektorým vyjadreniam chýbala súvislosť i zrozumiteľnosť. Zlepšenie si vyžadovalo tiež rozvíjanie tvorivého potenciálu žiakov (*v prípade, ak to charakter pracovných činností dovoľoval*) vhodnou motiváciou a usmerňovaním, pretože jednotlivci síce pristupovali k zadaným úlohám prevažne zodpovedne i so záujmom, neboli však dostatočne iniciatívni, samostatní, skôr ojedinele prichádzali s novými riešeniami.

Školskí inšpektori zadali on-line **dotazník 57** žiakom na pracoviskách zamestnávateľov i v dielňach škôl s cieľom zistiť ich názory v nadväznosti na skúsenosti s duálnym vzdelávaním (*oslovených bolo 63 % z celkového počtu žiakov, ktorým zamestnávatelia poskytovali praktické vyučovanie*).

Z vyjadrení väčšiny žiakov v dotazníku vyplynulo, že ak by sa mali znovu rozhodovať, volili by si opätovne štúdium v SDV (*pričom všetci žiaci v učebných odboroch by uprednostnili duálne vzdelávanie pred klasickým vzdelávaním*) – respondenti, ktorí využili možnosť prezentovať názory a postoje tiež vo voľných odpovediach, ho v súvislosti so svojím budúcim pracovným uplatnením považovali za prínosné, oceňovali aj ústretový prístup iných zamestnancov firmy, niektorí i hmotné zabezpečenie. Oslovení žiaci prevažne kladne posúdili skutočnosť, že na začiatku vyučovacieho dňa ich inštruktori i MOV jasne oboznámia s úlohami, ktoré budú plniť, podrobne im vysvetlia pracovné postupy, počas dňa sa o ich činnosť zaujímajú, usmerňujú ich (*odpovede sa zhodovali so zisteniami školských inšpektorov*). Viacerí však uviedli, že ich pracovné aktivity na konci dňa nie sú vyhodnocované a rovnako menej pozitívne vyznieva tiež fakt, že vykonávajú aj činnosti, ktoré s odborom nesúvisia (*vo voľných odpovediach v dotazníku i v rozhovoroch uvádzali vykonávanie rôznych pomocných či aj upratovacích prác – možno predpokladať, že aj z tohto dôvodu 12 % žiakov nevedelo posúdiť, či by si opätovne vybrali duálne vzdelávanie a 9 % uviedlo, že by si uvedené štúdium znovu rozhodne nevybrali*). Až 16 % opýtaných vyslovilo presvedčenie, že ich teoretické vedomosti z odborných predmetov sú vzhľadom na to, čo robia na odbornom výcviku nedostatočné. Pracovisko, na ktorom vykonávajú odborný výcvik, označilo za nemoderné 5 % respondentov

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že k jednotlivým zadaným položkám v dotazníku zaujali kritickejší postoj žiaci študijných odborov.

Odporúčania a podnety

Zamestnávateľom

- spolupracovať aktívne so školou pri tvorbe školského vzdelávacieho programu

- využívať v plnom rozsahu možnosť podieľať sa na úprave obsahu učebných osnov predmetu odborný výcvik so zámerom prispôbiť učivo svojim aktuálnym potrebám a špecifickým podmienkam
- zverejniť po uzatvorení zmluvy o duálnom vzdelávaní na webovom sídle oznámenie o možnosti absolvovať odborné vzdelávanie a prípravu v príslušnom odbore v systéme duálneho vzdelávania
- uvádzať v dokumentácii, podľa ktorej sa na pracovisku praktického vyučovania vykonáva odborný výcvik, všetky náležitosti zadefinované v právnej norme
- zabezpečiť inštruktorom vydanie potvrdenia o absolvovaní prípravy inštruktora príslušnou stavovskou organizáciou alebo profesijnou organizáciou
- vyhotoviť so stanovenými náležitosťami vnútorný poriadok pracoviska praktického vyučovania a zaistiť jeho zverejnenie
- uskutočňovať nácvik a rozvíjanie praktických zručností žiakov pod dohľadom zamestnancov, ktorí spĺňajú právnu normou stanovené podmienky na činnosť inštruktora
- zaradiť žiakov na pracoviská praktického vyučovania na základe vyhotovených preraďovacích plánov a následne ich aj dôsledne uplatňovať pri zmene pracovných činností žiaka a zmene pracoviska
- dodržať dĺžku vyučovania odborného výcviku v jednom vyučovacom dni žiaka tretieho ročníka najviac v trvaní sedem vyučovacích hodín (*v súlade so stanovenou organizáciou výchovy a vzdelávania v stredných školách*)
- viesť denníky evidencie odborného výcviku a zaznamenávať v nich reálne preberané učivo, konkrétnu vykonanú pracovnú činnosť v jednotlivých dňoch
- v procese praktického vyučovania
 - ✓ vytvárať žiakom priestor na rozvíjanie ich tvorivého potenciálu, na riešenie tvorivých úloh
 - ✓ motivovať žiakov sústavne k prezentovaniu výsledkov pracovných činností, podnecovať ich k objektívnemu posudzovaniu svojich učebných výkonov a možností ďalšieho pracovného rozvoja

Riaditeľom stredných odborných škôl

- podnecovať zamestnávateľov k aktívnej spolupráci pri tvorbe školského vzdelávacieho programu pre príslušný odbor štúdia predovšetkým v oblasti týkajúcej sa návrhov na zmeny, úpravy, doplnenie učebnej osnovy pre predmet odborný výcvik
- dohodnúť jednoznačné, dostatočne intenzívne a efektívne pravidlá komunikácie so zamestnávateľom v súvislosti s vykonávaním praktického vyučovania žiaka a v záujme jeho adekvátnej odbornej prípravy; získavať pravidelne informácie o úrovni odborných teoretických vedomostí a pracovných zručností jednotlivých žiakov vo vzťahu k vykonávaným činnostiam
- vyhotoviť v spolupráci so zamestnávateľom prehľadný preraďovací plán každého žiaka s cieľom zabezpečiť preukázateľné plnenie učebných osnov predmetu odborný výcvik

Štátnemu inštitútu odborného vzdelávania

- flexibilne upraviť komplex požiadaviek v príslušných normatívoch materiálo-technického a priestorového zabezpečenia učebných odborov a študijných odborov tak, aby zamestnávateľ mal možnosť pri zabezpečovaní prípravy absolventov prispôbiť jednotlivé položky normatívov svojim špecifickým potrebám a tiež aktuálne reagovať na požiadavky trhu práce